

29.01.2025

MUSEUM MIDTJYLLAND PÅ ÅRETS ARKÆOLOGISKE TOP 10

Det ældste spor af klinkbygning er ikke fra et skib

Museum Midtjyllands arkæologer fandt sidste år et langhus med bevaret bygningstømmer fra den tidligste jernalder. Dette fund er nu kommet på Slots- og Kulturstyrelsens arkæologiske top-10-liste, som netop er offentliggjort.

Ud fra fund som er indberettet fra alle landets museer, udarbejder Slots- og Kulturstyrelsen hvert år listen med de mest opsigtsvækkende fund eller resultater fra det forgange år. På kanten af et engområde i Vildbjerg fandt Museum Midtjyllands arkæologer i juli 2024 det velbevarede langhus, som nu har fundet vej til årets top ti.

Huset har rester af træbyggede vægge, også kaldet klinkbygning. Klinkbygning er et tømmerhåndværk, som vi først og fremmest forbinder med den UNESCO- anerkendte levende kulturarv: Nordens klinkbyggede træbåde - og traditionerne omkring dem. Men nu er et af de hidtil ældste danske eksempler på denne håndværksskik altså dukket op på landjorden tæt på Herning!

ET USÆDVANLIGT VELBEVARET FUND

Det usædvanligt velbevarede fund af væggen i et langhus fra den tidligste del af jernalderen fortæller om brugen af dette særlige tømmerhåndværk midt på den jyske hede ved Herning.

På lokaliteten i Vildbjerg, Store Lysgård, er der fundet et 20 meter langt hus med plads til beboelse og stald i hver sin ende, hvilket er typisk for perioden. Som regel er det kun husenes grundplan, der er bevaret som muldfyldte nedgravninger i den lyse undergrund. Det er altså ikke hverdagskost, at arkæologerne finder rester af selve husets bygningsdele. I særdeleshed er de lette elementer såsom vægge og tage af let nedbrydelige materialer virkelig sjældne at finde efter årtusinders forvitring i jorden. Langhuset fra Store Lysgård udgør derfor en meget værdifuld kilde til vores viden om en løsningsmodel på det basale behov for at give sit hjem tætte og solide vægge.

Husets grundplan bestod af seks sæt tagbærende stolper omgivet af en dyb væggrøft med to indgange placeret over for hinanden midt på husets langsider.

De tagbærende stolper var ikke godt bevarede, men i væggrøfterne fandt museets arkæologer rester af husets vægkonstruktion i form af lodretstående, spejlkløvede egeplanker sat som en klinkbygget væg. På indersiden af vægforløbet lå desuden rester af vandretliggende planker, der må have tilhørt husets indre konstruktion. Måske rester af en indre beklædning, der har holdt på isoleringsmateriale?

Klinkbygning er en effektiv og ressourcebesparende teknik til at konstruere større flader af træ. Dette er blandt andet grunden til at håndværket har vist sig som en særdeles levedygtig tradition for bygning af Nordens lette og sødygtige træbåde fra midten af jernalderen og helt frem til i dag.

Måske er det på samme baggrund, at vi skal forstå huskonstruktionerne hos den tidlige jernalders bønder på den sandede jyske hede, hvor lerklinede husvægge ikke var en mulighed, og egnet bygningstømmer var en mangelvare.

En kilometer nord for Store Lysgård undersøgte arkæologerne for 15 år siden to huse med samme type klinkbyggede vægge. Tømmeret fra disse huse er dendrokronologisk dateret til henholdsvis 500 f.Kr. og 320-300 f.Kr. og var dengang med til at udbygge den danske grundkurve for egetræ, som bruges til præcise dateringer af bevaret træ. Huset fra Store Lysgård har en næsten identisk opbygning med det ældste af husene fra undersøgelsen i 2008, men vi afventer endnu den dendrokronologiske datering.

BIDRAGER MED ENESTÅENDE NY VIDEN

Fundet af det velbevarede hustømmer fra Store Lysgård vil bidrage med en enestående ny viden om variationen i jernalderhusenes konstruktion. En kommende analyse af træplankerne giver desuden et indblik i det tømrerhåndværk og den forståelse af materialer, som blandt andet forbinder oldtidens bygmestre til en særegen klinkbygningstradition, der holdes levende af nutidens specialiserede bådebyggere.

Og netop derfor er fundet også med på årets top ti liste. For at et fund kan komme med på listen, skal det nemlig, udover at være udgravet i det forgangne år, også bidrage med ny viden eller forståelse af vores kulturarv her i landet.

For yderligere oplysninger:

AGNETE HØJ POSSELT

Museumsinspektør, arkæologi

+45 91 89 77 81

ahj@museummidtjylland.dk